

کتاب کار و تمرین فارسی نهم

زینب عربی لنگه

باناام خدا

مقدمه:

چه شد که ما به فکر تألیف مجموعه «کتاب‌های کار و تمرین فارسی» افتادیم؟ درس فارسی علاوه بر مهارت خواندن و نوشتن، نیاز به تسلط به مفاهیم دستوری و ادبی دارد و تمرین‌های کتاب درسی برای رسیدن به این هدف خیلی کم است. همین شد که ما تصمیم گرفتیم کتاب کار و تمرین کاملی تألیف کنیم. این کتاب علاوه بر اینکه باعث می‌شود شما کتاب درسی را خیلی خوب یاد بگیرید، قسمت‌هایی هم برای بچه‌های سخت‌کوش و ممتاز دارد. پرسش‌های مبتکرانه برای این طراحی شده که شما به یک دانش‌آموز فوق‌العاده تبدیل شوید. هر فصل کتاب بر اساس موضوع‌بندی کتاب درسی تفکیک شده و هر درس آن شامل قسمت‌های زیر می‌باشد:

۱- واژه‌نامه

۲- درس‌نامه

۳- سؤالات تشریحی

۴- بیشتر بدانیم

۵- پرسش‌های مبتکرانه

۶- آزمون‌های میان‌ترم و پایان‌ترم

این کتاب را خانم زینب عربی لنگه یکی از مؤلف‌های خوب کشورمان نوشته است. باید از گروه حرفه‌ای طراحی و حروف‌چینی این مجموعه، خانم‌ها ناهید جلیلیان (حروف‌چین) ملیحه محمدی (گرافیک و صفحه‌آرا)، بهاره خدای (گرافیک)، سپیده رشیدی، زهرا گودرز و رضیه صفریان (طراح جلد) و آقای حسین کشتی‌کار (مسئول فنی) هم تشکر کنیم. در آخر خسته نباشید می‌گوییم به آقای هادی عزیززاده (دبیر مجموعه) که برای به ثمر رسیدن این مجموعه مشاور و همراه ما بوده‌اند.

انتشارات مبتکران

فهرست

صفحه	عنوان
۷	فصل اول: آفرینش
۸	درس اول: معرفت آفریدگار
۱۱	تمرین‌های تشریحی
۱۵	پرسش‌های مبتکرانه
۱۷	درس دوم: پنجره‌های شناخت
۱۹	تمرین‌های تشریحی
۲۲	پرسش‌های مبتکرانه
۲۴	فصل دوم: دانایی و هوشیاری
۲۵	درس سوم: هوشیاری
۲۷	تمرین‌های تشریحی
۳۱	پرسش‌های مبتکرانه
۳۳	درس چهارم: داستان من و شما
۳۵	تمرین‌های تشریحی
۳۸	پرسش‌های مبتکرانه
۴۰	آزمون میان‌ترم اول
۴۲	درس پنجم: هفت خان رستم
۴۴	تمرین‌های تشریحی
۴۸	پرسش‌های مبتکرانه
۵۰	فصل سوم: ایران من
۵۱	درس ششم: ای وطن
۵۲	تمرین‌های تشریحی
۵۶	پرسش‌های مبتکرانه
۵۸	درس هفتم: درس آزاد(فرهنگ بومی ۱)
۵۹	درس هشتم: دریاقلی
۶۱	تمرین‌های تشریحی
۶۵	پرسش‌های مبتکرانه
۶۷	آزمون ترم اول

فصل چهارم: نام آوران ۷۰

۷۱ درس نهم: رنج‌هایی کشیده‌ام که می‌پرس

۷۲ تمرین‌های تشریحی

۷۷ پرسش‌های مبتکرانه

۷۹ درس دهم: عطار و جلال‌الدین محمد

۸۱ تمرین‌های تشریحی

۸۴ پرسش‌های مبتکرانه

۸۶ درس یازدهم: شهدا خورشیدند

۸۷ تمرین‌های تشریحی

۹۱ پرسش‌های مبتکرانه

فصل پنجم: راه زندگی ۹۳

۹۴ درس دوازدهم: دوستی / مشاوره

۹۶ تمرین‌های تشریحی

۹۹ پرسش‌های مبتکرانه

۱۰۲ آزمون میان‌ترم دوم

۱۰۴ درس سیزدهم: درس آزاد (فرهنگ بومی ۲)

۱۰۵ درس چهاردهم: راز زندگی

۱۰۶ تمرین‌های تشریحی

۱۰۹ پرسش‌های مبتکرانه

فصل ششم: علم و عمل ۱۱۱

۱۱۲ درس پانزدهم: میوه‌ی هنر

۱۱۴ تمرین‌های تشریحی

۱۱۹ پرسش‌های مبتکرانه

۱۲۱ درس شانزدهم: آداب مطالعه

۱۲۲ تمرین‌های تشریحی

۱۲۶ پرسش‌های مبتکرانه

۱۲۸ درس هفدهم: ستاره‌ی روشن

۱۳۰ تمرین‌های تشریحی

۱۳۷ پرسش‌های مبتکرانه

۱۳۹ آزمون ترم دوم

۱۴۲ پاسخ‌نامه مبتکرانه

درس اول: معرفت آفریدگار ← حکایت محبت

درس دوم: پنجره‌های شناخت
← بخوان و بیندیش
هد هد
← بخوان و حفظ کن
ای مادر عزیز

فصل اول:
آفرینش

معرفت کردگار

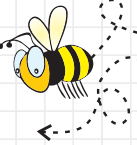
مترادف واژگان مهم درس

تپلی: پیدا شدن، روشن شدن	تاب: توانایی، تحمل، طاقت
ربیع: بهار	خلق: آفریده، مخلوق
سپاس‌داری: سپاس‌گزاری، شکرگزاری	زار: نالان، پریشان، ناتوان
غفلت: نادانی، بی‌خبری، از یاد بردن	صفره: تخته سنگ بزرگ
تعالی: بلندمرتبه، برتری، رفعت	غنیمت: سود، فرصت مناسب
خالق: خلق‌کننده، آفریننده	مک‌کردن: کندن شکل یا نوشته روی سنگ
فروغ: روشنایی، درخشش	خارغ: راحت و آسوده
فکرت: تفکر و اندیشه	فضل: بخشش و احسان
قمری: پرنده‌ای کوچکتر از کبوتر و خاکستری رنگ	فیض: عطا و بخشش
مفلوق: آفریده و خلق شده	گردون: آسمان، فلک، عالم
مشایره: نزاع و دعوا کردن	مرغزار: سبزه‌زار، مرتع
	موزون: دارای وزن و آهنگ، خوش‌نوا

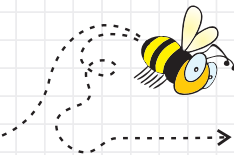
● بازی با واژه‌ها

کلمات زیر را در جدول خط بزنید تا به رمز جدول برسید.

ح	گ	ع	ت	ا	غ	ر
ا	م	ق	خ	ل	ب	م
ن	ن	ع	ت	ت	ی	ی
و	ش	ل	ر	ع	ا	ت
م	د	ا	ف	ل	ب	ی
م	ت	ن	ف	ل	ع	ی
ر	ب	ب	ل	ا	ی	ع
ک	غ	ح	ا	د	ز	ر

گلشن	اختلاف
تندباد	حق تعالی
مرغزار	معرفت
ربیع	غنیمت

رمز جدول:

دانش ادبی و زبانی

● جمله چیست؟

کلمه یا مجموعه‌ای از کلمات به هم پیوسته است که پیامی را از گوینده به شنونده منتقل می‌کند. جمله دارای اجزای تشکیل دهنده‌ای است که اگر حذف شوند، ساختمان جمله آسیب می‌بیند.

اصلی‌ترین قسمت جمله فعل است و معنی جمله به وسیله‌ی فعل کامل می‌شود.

● به دو عبارت زیر توجه کنید:

● چراغ دل به نور جان برافروخت.

● چراغ دل به نور جان

همان‌طور که می‌بینید مفهوم عبارت دوم به دلیل نداشتن فعل کامل نیست.

● نکته اگر جمله یک کلمه باشد معمولاً آن کلمه فعل است.

نشست

آمد

رفتم

هر کدام از این فعل‌ها یک جمله، محسوب می‌شود.

یکی از راه‌های تعیین تعداد جملات یک عبارت شمارش تعداد فعل‌های آن است.

● ترتیب قرارگیری اجزای جمله

جمله اگر بیش از یک کلمه باشد، ترتیب قرارگیری اجزای جمله، اهمیت ویژه‌ای در انتقال صحیح مفهوم دارد. به جمله‌های زیر دقت کنید:

● دو دوست پیاده از جاده‌ای در بیابان عبور می‌کردند.

● باد بهاری وزید از طرف مرغزار

سؤال: این دو جمله چه تفاوتی با هم دارند؟

پاسخ: در جمله اول اجزای جمله به ترتیب درستی در کنار هم قرار گرفته‌اند اما در جمله‌ی دوم، فعل در میانه‌ی جمله آمده است. گاهی شاعر یا نویسنده برای حفظ وزن یا آهنگین‌تر کردن جمله یا مصراع، اجزای جمله را جابه‌جا می‌کند.

برای درک بهتر مفهوم این‌گونه جملات، بهتر است ابتدا اجزای جمله را مرتب کنیم تا بتوانیم معنای آن را بهتر متوجه شویم.

● انواع جمله از نظر پیام و محتوا:

همان طور که گفتیم هدف از بیان جمله **انتقال مفهوم** است.

جملات را از لحاظ پیام و محتوایی که منتقل می‌کنند، می‌توان به چهار دسته تقسیم کرد:

(۱) **جمله‌ی خبری**: جمله‌ای است که خبری را به شنونده یا خواننده منتقل می‌کند.

← معلم، چند کلمه را روی تخته نوشت.

← ز فضلش هر دو عالم گشت روشن

(۲) **جمله‌ی پرسشی**: جمله‌ای است که پرسشی را مطرح می‌کند.

جملات پرسشی به دو دسته تقسیم می‌شوند:

الف) جملاتی که با کلمات پرسشی همراه هستند.

← چگونه وارد اتاق شدید؟

ب) جملاتی که با توجه به مفهوم جملات قبل از خود و از طریق لحن و آهنگ پرسشی می‌شوند.

← وارد اتاق شدید؟

(۳) **جمله‌ی امری**: جمله‌ای است که دستور یا خواهشی را مطرح می‌کند. در پایان جملات امری، فعل امر می‌آید.

← مراقب خودت باش.

(۴) **جمله‌ی عاطفی**: جمله‌ای است که یکی از عواطف انسانی را بیان می‌کند.

← آرزو، تأسف، امید، تعجب و ...

در جملات عاطفی از کلمات (کاش، افسوس، عجب و چه) استفاده می‌شود.

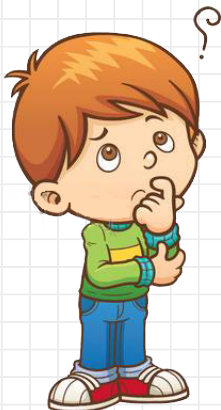
← کاش قدر روزهای عمر را بدانیم.

علامت‌های نگارشی هر جمله براساس محتوای آنها عبارتند از:

(۱) پایان جملات خبری و امری: نقطه (.)

(۲) پایان جملات پرسشی: علامت سؤال (?)

(۳) پایان جملات عاطفی یا تعجیبی: علامت تعجب (!)

تمرین های تشریحی

۱. کلمه های مترادف را به هم وصل کنید. (یک واژه اضافه است.)

فیض تعالی موزون مرغزار معرفت تاب

بلندمرتبه بخشش توان سنجیده سبزه زار

۲. رابطه ی واژگانی هر یک از جفت واژه های زیر را بنویسید.

.....	حک، هک	ستایش، نکوهش
.....	تعالی، برتر	فضول، فضل

۳. هر کدام از بیت های زیر از دو جمله تشکیل شده است؛ هر جمله را در جدول بنویسید و محتوای آن را مشخص کنید.

خیز و غنیمت شمار، جنبش باد ربیع ناله ی موزون مرغ، بوی خوش لاله زار

محتوا	جمله

در او هر چه بگفتند از کم و بیش نشانی داده اند از دیده ی خویش

محتوا	جمله

۴. برای هر واژه دو هم‌خانواده بنویسید.

		موزون
		معرفت
		خلق

۵. آرایه‌ی ادبی به کار رفته در هر بیت را به آن متصل نمایید.

○ جان‌بخشی به اشیاء	○ تشبیه	خرد را نیست تاب نور آن روی	برو، از بهر او چشم دگر جوی
○ تشبیه	○ تضاد	در او هر چه بگفتند از کم و بیش	نشانی داده‌اند از دیده‌ی خویش
○ جان‌بخشی به اشیاء	○ تشبیه	به نام آن که جان را فکرت آموخت	چراغ دل به نور جان برافروخت

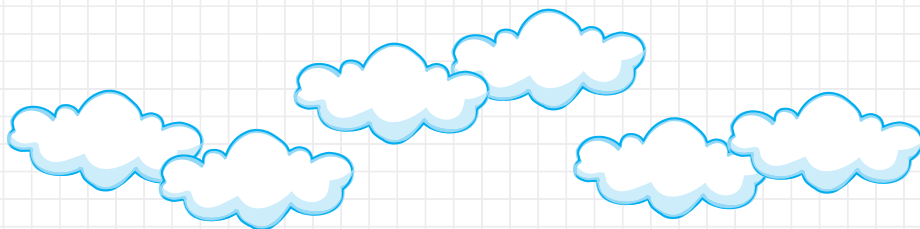
۶. با توجه به بیت‌های زیر جدول را کامل کنید.

باد بهاری وزید از طرف مرغزار	باز به گردون رسید، ناله‌ی هر مرغ زار
ز فضلش هر دو عالم، گشت روشن	ز فیضش خاک آدم، گشت گلشن

شماره‌ی بیت	فعل جمله‌ی اول	فعل جمله‌ی دوم
۱		
۲		

۷. در عبارت زیر سه جفت واژه‌ی متضاد پیدا کنید و در جای خالی بنویسید.

اندیشه کردن اندر کار خالق و مخلوق، روشنایی افزایش اندر دل و غفلت از این و نااندیشیدن، تاریکی افزایش اندر دل و نادانی، گمراهی است.

۸. فعل‌های امر را در هر بیت بیابید و در کادر مربوط به آن بنویسید.

۱. جهان جمله فروغ نور حق دان
 ۲. خرد را نیست تاب نور آن روی
 ۳. خیز و غنیمت شمار، جنبش باد ربیع
 حق اندر وی ز پیدایی است پنهان
 برو از بهر او چشم دگر جوی
 ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار

بیت اول:

بیت دوم:

بیت سوم:

فعل امر

۹. در جاهای خالی علامت‌های نگارشی مناسب قرار دهید.

- دوستش با تعجب پرسید ○ ○ بعد از اینکه من با سیلی تو را آزردم ○ تو آن جمله را روی شن‌های صحرا
 نوشتی ○ ولی حالا این جمله را روی صخره حک می‌کنی ○ ○
 ۱۰. متن زیر را بخوانید و به سؤالات پاسخ دهید.

امروز شاخه‌ی دیگری از درخت شکست و بر زمین افتاد. درخت توت آهی کشید و به درخت بید که در آن سوی باغ، کودکان کاری به کارش نداشتند خیره شد و با خود گفت:
 « به راستی که سرنوشت کدام‌یک از ما بهتر است؟ »

الف) عبارت بالا چند جمله است؟

ب) محتوای جمله چندم با بقیه متفاوت است؟

ج) چرا بچه‌ها کاری با درخت بید نداشتند؟

د) شما دوست داشتید جای کدام‌یک از درختان بودید؟

۱۱. هر واژه از ستون اول را با یک بخش از ستون دوم ترکیب کنید و واژه‌ای جدید بسازید.

.....	• زار	• خداوند
.....	• انه	• لاله
.....	• گار	• سپاس
.....	• داری	• شکر
.....	• ان	• پریش

واژه جدید ←

۱۲. با توجه به معنای هر واژه جای خالی را با حرف مناسب کامل کنید.

فرو..... : روشنایی
 فی..... : بخشش
 مر..... : سبزه زار
 ت.....الی : برتر
 مو.....ون : دارای وزن و آهنگ
 ن.....نیفت : فرصت مناسب

۱۳. غلط‌های املایی را در متن زیر پیدا کنید و شکل صحیح آن‌ها را در گلبُرگ‌ها بنویسید.

او لبخندی زد و گفت: « وقتی کسی ما را آزار می‌دهد، باید روی شن‌های سحرا به نویسیم تا بادها آن را پاک کنند ولی وقتی کسی محبتی در حق ما می‌کند باید آن را روی سنگ هک کنیم تا هیچ بادی نتواند آن را از یادها ببرد.»

۱۴. درست و نادرست بودن عبارتهای زیر را مشخص کنید.

درست نادرست

☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

الف) شیخ محمود شبستری در قرن نهم زندگی می‌کرد.

ب) کتاب گلستان سعدی به نظم و نثر نوشته شده است.

ج) کتاب بوستان حاصل تجربیات سفرهای سعدی است.

د) «گلشن راز» اثر شیخ محمود شبستری می‌باشد.

۱۵. دور فعل‌ها در هر بیت خط بکشید.

نشانی داده‌اند از دیده‌ی خویش

الف) در او هر چه بگفتند از کم و بیش

ز فیضش خاک آدم، گشت گلشن

ب) ز فضلش هر دو عالم، گشت روشن

هر ورقش دفتری ست، معرفت کردگار

ج) برگ درختان سبز در نظر هوشیار

۱۶. فعل حذف شده را در هر بیت پیدا کنید و بنویسید.

چراغ دل به نور جان برافروخت

الف) به نام آن که جان را فکرت آموخت

بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار

ب) هر گل و برگی که هست، یاد خدا می‌کند

بیشتر بدانیم

◎ شمارش جمله

یکی از راه‌های تسلط به دستور زبان فارسی، شمارش صحیح جمله‌های یک عبارت یا بیت است. برای شمارش تعداد جمله‌ها باید به سه مورد توجه کنیم:

(۱) **فعل‌ها:** هر جمله یک فعل می‌پذیرد؛ بنابراین برای شمارش جملات یک عبارت می‌توانیم تعداد فعل‌های آن را شمارش کنیم.

باد بهاری وزید از طرف مرغزار باز به گردون رسید ناله هر مرغزار

جمله اول جمله دوم

نکته همان‌طور که می‌بینید فعل به همراه دیگر اجزای مرتبط با خود یک جمله را تشکیل می‌دهد.

(۲) **فعل‌های حذف شده:** بیت زیر را بخوانید:

هر گل و برگ که هست، یاد خدا می‌کند بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار

در جمله پایانی این بیت فعل حذف شده است. (یاد خداوندگار ← را خواند)

گاهی برای جلوگیری از تکرار و زیبا شدن سخن، فعل جمله حذف می‌شود.

(۳) **شبه جمله‌ها:** واژه‌هایی هستند که بدون فعل معنای کاملی دارند.

مانند: سلام، بله، خیر، آخ، آه، به‌به، ای خدا و ...

پرسش‌های مبتکرانه

۱. در کدام بیت ردیف وجود دارد؟

چراغ دل به نور جان برافروخت	الف	به نام آنکه جان را فکرت آموخت
برو از بهر او چشم دگر جوی	ب	خرد را نیست تاب نور آن روی
همه عالم کتاب حق تعالی است	ج	به نزد آنکه جانش در تجلی است
نشانی داده‌اند از دیده‌ی خویش	د	در او هر چه بگفتند از کم و بیش

۲. کدام گزینه محتوای جملات بیت زیر را نشان می‌دهد؟

بلبل و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار	ب	خبری - امری - پرسشی - خبری
هر گل و برگ که هست یاد خدا می‌کند	الف	خبری - خبری - پرسشی - خبری
	د	خبری - خبری - پرسشی - عاطفی

۳. نوع کدام جمله به درستی نوشته نشده است؟

- الف) یا کیست آنکه شکر یکی از هزار کرد؟ (پرسشی)
- ب) بهترین دوستم جان مرا نجات داد. (خبری)
- ج) چقدر از دیدن شما خوشحالم! (عاطفی)
- د) بهترین دوستم بر چهره‌ام سیلی زد. (عاطفی)

۴. اگر واژگان بیت زیر را مرتب کنیم، پنجمین کلمه چه خواهد بود؟ (حروف را هم حساب کنید)

- باد بهاری وزید از طرف مرغزار باز مرغزار
- باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغ زار مرغ طرف

۵. تعداد جملات کدام بیت کمتر است؟

- الف) برگ درختان سبز در نظر هوشیار
- ب) جهان، جمله، فروغ نور حق دان
- ج) ز فضلش هر دو عالم، گشت روشن
- د) خیز و غنیمت شمار، جنبش باد ربیع
- هر ورقش دفترست معرفت کردگار
- حق اندر وی ز پیدای است پنهان
- ز فیضش خاک آدم، گشت گلشن
- ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار

۶. کدام گزینه یک جمله محسوب نمی‌شود؟

- الف) باد بهاری وزید از طرف مرغزار
- ب) بلب و قمری چه خواند؟ یاد خداوندگار
- ج) برگ درختان سبز در نظر هوشیار
- د) باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغ زار

۷. در عبارت زیر چند فعل وجود دارد؟

اندیشه کردن اندر کار خالق و مخلوق، روشنایی افزایش اندر دل و غفلت از این و ناندیشیدن، تاریکی افزایش اندر دل و نادانی، گمراهی است.

- الف) ۵ فعل
- ب) ۳ فعل
- ج) ۴ فعل
- د) ۲ فعل

۸. هم‌خانواده‌ی واژگان «موزون، عبور، فیض، معرفت» در کدام گزینه به ترتیب درستی آمده است؟

- الف) روزن - عابر - افاضه - عُرف
- ب) موازنه - تعبیر - فیاض - معروف
- ج) وزن - تعبیر - ضعیف - عرفان
- د) توازن - اعتبار - فیوض - رثوف

۹. گروه واژه‌های کدام گزینه همگی غیر ساده هستند؟

- الف) روشن - سپاس‌داری - دیده - پیدا
- ب) اندیشه - آفریدگار - ناندیشیدن - مرغزار
- ج) تجلی - مخلوق - غفلت - آفریدگار
- د) معرفت - پرستیدن - کردگار - خداوندگار

۱۰. ساختمان کدام واژه متفاوت است؟

- الف) نادانی
- ب) کردگار
- ج) لاله‌زار
- د) مرغزار

پنجره‌های شناخت

مترادف واژگان مهم درس

اهسان: نیکی، بخشش، نیکوکاری	اعضا: افراد یک گروه
امثال: جمع مثل	درنگ: آهستگی، سکون، مکث
دقایق: جمع دقیقه	رضا: رضایت، خشنودی، موافقت
نمایان: آشکار، علنی، واضح	رعایت: مراقبت و توجه
سول: آسان، ساده	طمع: آزمندی و حریص شدن
عجله: تندی و شتاب	

دانش ادبی و زبانی

● هم‌خانواده

در سال‌های گذشته خواندیم که کلمات می‌توانند با هم هم‌معنی، متضاد و یا هم‌خانواده باشند. هم‌خانواده بودن یکی از روابط واژگانی است که در یافتن املاهای صحیح کلمات، کمک بسیار زیادی به ما می‌کند.

● تعریف هم‌خانواده

به واژگانی که دارای یک ریشه هستند، کلمات «هم‌خانواده» گفته می‌شود.

هم‌خانواده‌ها به دو دسته تقسیم می‌شوند:

● هم‌خانواده‌های عربی

الف) سه حرف اصلی مشترک دارند.

تعلیم

۳ ۲ ۱

معلم

۳ ۲ ۱

عالم

۳ ۲ ۱

ب) از نظر معنا نزدیک به هم هستند.

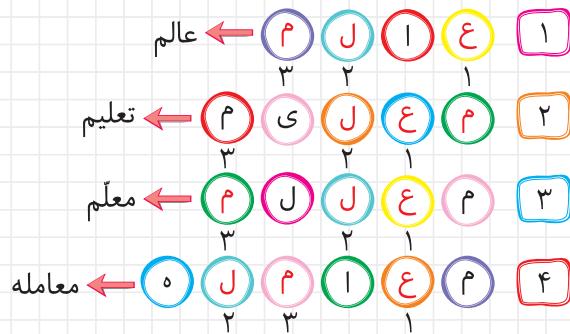
تعلیم: یاد دادن علم

معلم: کسی که علم را می‌آموزد.

عالم: دارای علم

ج) ترتیب قرارگیری سه حرف آنها یکسان است.

مثال به حروف تشکیل دهنده کلمات زیر توجه کنید:

سؤال: آیا تمام این چهار کلمه با هم، هم خانواده هستند؟

پاسخ: خیر، زیرا ترتیب قرارگیری حروف در آنها یکسان نیست.

سه حرف اصلی واژه‌های (علم، تعلیم، معلم)، (ع ل م) است، اما سه حرف اصلی واژه‌ی (معامله) (ع م ل) است و با سه واژه‌ی دیگر هم خانواده نیست.

هم خانواده‌های فارسی

در زبان فارسی کلماتی با هم، هم خانواده هستند که دارای مصدر مشترک باشند.

مصدر چیست؟ کلمه‌ای که انجام دادن کاری یا روی دادن حالتی

را نشان می‌دهد اما شخص و زمان انجام دادن آن مشخص نیست.

در پایان این کلمات (ن) می‌آید.

مانند: خوردن - گفتن - آمدن - نشستن - بردن

به واژگان زیر دقت کنید:

دیدار - بیننده - بینا - دیده

هر چهار کلمه کار (دیدن) را بازگو می‌کنند و دارای مصدر مشترک (دیدن) هستند؛ بنابراین هم خانواده می‌باشند.

نهاد و گزاره

هر جمله از دو قسمت نهاد و گزاره تشکیل می‌شود.

نهاد: کلمه یا گروهی از کلمات است که کاری را انجام می‌دهد و یا جمله درباره آن خبر می‌دهد.

برای پیدا کردن نهاد از فرمول زیر استفاده می‌کنیم:

(چه چیزی؟) یا (چه کسی؟) + فعل

پاسخ این پرسش نهاد جمله است.

مثال در این موقع پیرزن به خانه برگشت. (چه کسی برگشت؟ پیرزن)

سؤال: آیا نهاد همیشه در ابتدای جمله می‌آید؟

پاسخ: خیر، نهاد به سه شکل در جمله قرار می‌گیرد.

نهاد + گزاره ← ریحانه از گروه (اخلاق)، بلند شد.
 نهاد گزاره

گزاره + نهاد ← دست در دامن مولا زد در
 نهاد گزاره

گزاره + نهاد + گزاره ← ناگهان معلم از جای برخاست.
 گزاره نهاد گزاره

گزاره: گزارشی است که درباره‌ی نهاد داده می‌شود. مهم‌ترین قسمت گزاره **فعل** است.
 معلم، چند کلمه را روی تخته نوشت.
 گزاره نهاد

تمرین‌های تشریحی

۱. مترادف واژگانی که مشخص شده را بنویسید.

الف) لازم است **درنگ** کنید.

ب) با دوستان گروه بر سر **فهم** این واژگان و ارتباط آن‌ها با یکدیگر گفت‌وگو کنید.

ج) گروه ما ریشه‌ی همه‌ی پدیده‌ها و **اشیا** را در اخلاق نیکو و رفتار پسندیده می‌داند.

د) باید به رعایت اخلاق و آداب نیک، **پایند** باشیم.

۲. برای هر واژه دو هم‌خانواده بنویسید.

<input type="text"/>	<input type="text"/>	ارتباط	<input type="text"/>	<input type="text"/>	احسان
<input type="text"/>	<input type="text"/>	گفتار	<input type="text"/>	<input type="text"/>	مشاهده

۳. کلمات هم‌معنی را به هم وصل کنید.

عملکرد	هراسیدن	همپایه	مایه	لابد
گویا	اندازه	برابر	ترسیدن	حاصل و نتیجه‌کار

۴. مفرد هر واژه را بنویسید.

<input type="text"/>	← وظایف	<input type="text"/>	← اشیا
<input type="text"/>	← اعضا	<input type="text"/>	← آداب

۵. حروف به هم ریخته را مرتب کنید و هم‌خانواده‌ی هر واژه را بیابید.

<input type="text"/>	س ل و ه ت	سهل
<input type="text"/>	م ت ا ر ا ع	رعایت
<input type="text"/>	ت س ن ح ی	احسان
<input type="text"/>	م ا ح ز م	زحمت

۶. در میان سه بیت زیر مترادف کدام واژه نوشته نشده است، آن را علامت بزنید.

فروغ	سهل	احسان	غفلت
------	-----	-------	------

هر دو در زندان این نادانیند	که پری و آدمی زندانیند
غلط کردم که این طوفان به صد گوهر نمی‌ارزد (سود: نمک)	چه آسان نمود اول غم دریا به بوی سود
مطرب بگو که کار جهان شد به کام ما	ساقی به نور باده برافروز جام ما

۷. دو بیت زیر از غزلیات حافظ انتخاب شده است. دور مترادف، متضاد و هم‌خانواده‌ی واژه‌ی «محبت» را که در این دو بیت آمده است، خط بکشید.

زهار عرضه ده بر جانان پیام ما	ای باد اگر به گلشن احباب بگذری
نهال دشمنی برکن که رنج بی‌شمار آرد	درخت دوستی بنشان که کام دل به بار آرد

۸. بیت زیر را با توجه به ترتیب قرارگیری اجزای جمله مرتب کنید. (به گونه‌ای که فعل آخرین کلمه باشد)
هرگز نشد محبت یاران و دوستان هم‌پایه‌ی محبت و مهر و وفای تو

۹. در جای خالی علامت‌های نگارشی مناسب قرار دهید.

☐	☐	پیرزن گفت	☐	☐	می‌دانی چه خبر است
☐	☐	هدهد گفت	☐	☐	چندان بی‌خبر هم نیستم
☐	☐	پیرزن گفت	☐	☐	زیر درخت را نگاه کن
☐	☐	هدهد گفت	☐	☐	می‌بینم دارند بازی می‌کنند